

Manuel Brunet a la barana de la plaça del Pedró de Palamós

Manuel Brunet, l'empordanès de Vic

JORDI PLA

Fa cent anys, neixia a la plaça Major de Vic Manuel Brunet, un dels periodistes més brillants que generà Catalunya al tombant del primer quart de segle, quan la premsa catalana es desplegava quantitativament i qualitativa a redós d'un ampli moviment sociocultural que la Dictadura de Primo de Rivera no pogué ofegar. Va ser la generació de Josep M. Capdevila, de Carles Cardó, de Rovira i Virgili, d'Amadeu Hurtado... Vinculat sentimentalment a l'Empordà, Manuel Brunet passà a residir-hi definitivament després de la Guerra Civil i, com el seu amic Josep Pla, va ser des d'aquí on va continuar el seu intens treball d'articulista i d'escriptor.

Format al seminari de Vic, ben aviat col·laborà a la «Gazeta Vigatana», revista setmanal dirigida per Mn. Jaume Collrell, amic de Mn. Cinto i destacat polígraf de la Renaixença. És en aquests anys que,

paral·lelament a la seva vocació literària, es manifesta un creixent interès per l'art, que el portarà a ser un dels impulsors del museu Diocesà de la seva vila natal¹.

Periodisme i anarquisme

Havent deixat els estudis eclesiàstics, Manuel Brunet es trasllada a Barcelona per dedicar-se, ja professionalment, al periodisme. El 1917 ingressa a l'agència de notícies Havas —més tard Agència Fabra— que aleshores era l'única de l'estat. Dirigida per Claudi Ametlla, comptava amb la col·laboració d'Andreu Nin. D'aquest rebé Brunet la influència del moviment anarquista, amb el qual inicialment simpatitzà. Tanmateix, la coneixença decisiva —segons conta Josep Pla a *Retrats de passaport*— va ser la de Claudi Ametlla:

«Brunet i Ametlla foren amics, perquè

tots dos tingueren el mateix element d'inspiració, la mateixa musa: el senyor Amadeu Hurtado. Ametlla s'havia casat amb una senyora de Castelló d'Empúries i el resultat del matrimoni havia estat positiu. Ametlla, veient Brunet tan desgavellat, una pura ombra d'estadant de cases de dispeses, tractà de portar-lo devers la solució matrimonial. Els Ametlla —si no vaig errat— contribuïren que Brunet es casés amb una senyoreta Major de Castelló d'Empúries, de la casa del notari vell, família de molta anomenada».

Aquesta va ser la connexió que el féu accedir a l'Empordà, tot i que no hi degué faltar l'estímul del mateix Pla, amb qui compartí la redacció del diari «Las Noticias», on Brunet tenia cura de la secció internacional, que signava amb el pseudònim «Omar». Parallelament, entra a formar part, com a redactor, de «La Publicidad», amb Rovira i Virgili i Carles Soldevila. El 1922, amb el canvi de capçalera i escrita ja en català, «La Publicidad» passà a ser, de fet, el principal òrgan d'Acció Catalana.

«El meravellós desembarcament»

És en aquests anys que Manuel Brunet publica *El meravellós desembarcament dels grecs a Empúries*, sens dubte l'obra que li donà més fama. Es tracta d'una breu novella on, amb prosa acuradament cisel·lada, es recrea, en clau d'humorisme bonhomí, la manera com podien haver arribat a l'Empordà els primers colons grecs, de tarannà planer i domèstic, firaires i navegants comandats per un patró assenyat i somniador alhora. Del contacte amistós d'aquests amb els indígenes, n'haurien sorgit els lògics aparellaments, tipificats en el d'en Mariner, fill del patró, amb la dolça i sensual Tamariu.

El patró veu en aquest prometatge

l'arrelament definitiu en el bell país que els acull i convida tothom a celebrar-ho amb el vi vell de les seves bótes:

«Trobar-ho tot pagat! Amb aquest lema i el pacífic crit de guerra de pau i molta pau que ja trobarà terra adobada, es féu la colonització de l'Alt Empordà».

No és agosarat apuntar que darrera la figura bonhomiosa del patró que s'estima més fer arrels a Empòrion que a Massàlia, hi ha un alter ego del mateix Manuel Brunet, el qual, com ens indica al pròleg, ha confegit la història com un pretext per parlar de l'Empordà:

«Fill de la Plana de Vic, havia jo somniat tota la vida en un país també ben delimitat, però jo veia un país de cara al mar, on, si de casa estant el mar no es deixés veure, almenys en fos possible de pensar: allà hi ha el mar».

Tot i que l'autor rebutja explícitament la pura identificació literària i arqueològica de l'Empordà amb Grècia, que havien propiciat els noucentistes, bo i retraient la deshumanització que aquest mite comporta, el conjunt de la seva narració no deixa de ser una evocació encomiàstica del paisatge empordanès, dins la tradició que havien consagrat Verdaguer i Maragall. Brunet sintonitza així amb la línia continuada per Pere Coromines, Carles Pi Sunyer, Joan Santamaria i el mateix Josep Pla. Amb tot, l'Empordà que batega a *El meravellós desembarcament...* és més vital, més sensorial, més diàfan i lluminós, potser perquè la mirada que l'abraça és més apassionada i es vesteix d'una verballitat llampant, pròdiga d'imatges i sensacions, abocada amb un flux ric i esponerós.

Aquesta voluntat desmitificadora de la història, aquesta ironia de to casolà i bon xic sorneguer, sembla, d'entrada, que no hauria d'encaixar gaire amb l'estil cadenciós, preciosista, sovint parió a la prosa poètica, que presideix el conjunt de la narració. I, això no obstant, és aquest, justament, l'encert i l'encís del text. Com en els dibuixos de Lola Anglada, on l'èpica d'un paisatge mariner queda amorosida per les figures dansants d'uns nens descalços, en la novella de Brunet la màgia d'un marc escènic —el paisatge empordanès— esdevé càlida i sensitiva a través dels ulls i el gest dels personatges —ben casolans— que s'hi mouen.

Josep Pla, també a *Retrats de passaport*, defineix *El meravellós desembarcament...* com un llibre «curiós des de molts punts de vista». Hi valora la visió desmitificadora de l'esdeveniment i la desimbollura natural dels personatges, subjectes a pretensions molt més quotidianes que les de ser protagonistes d'una història professoral:

«La gent tractava de menjar i de beure, de dormir i de reposar, d'aconseguir les coses indispensables. Quan els grecs arri-

Manuel Brunet i Josep Pla: dos enamorats de l'Empordà.

baren a Empúries no crec que els pobres indígenes tinguessin cap sensació de meravella ocasionada pels adjectius diti-ràmbics que els historiadors posteriors han projectat sobre el poble grec».

Pla observa en el tractament que hi dóna Brunet la síntesi de sensualitat i cerebralitat pròpies de les escultures que guarden Empúries i que configuren el caràcter empordanès. Per això, reconeix una aguda habilitat descriptiva en l'estil de Brunet, elogi que, venint precisament de Pla, cal tenir molt en compte:

«Llegiu aquest llibre amb un llapis a la mà: de cada plana, en podreu fer un dibuix. Sovint trobareu el dibuix insuficient: us palpau els dits com si tinguéssiu un bocí de terra per fer-ne una forma: una anca, una esqueta, una cuixa... I veureu la forma a ple aire, davant la mar, sota el cel meravellós».

De «Mirador» a «La Veu»

El 1929 Amadeu Hurtado funda el setmanari «Mirador», d'informació literària, artística i política. En fou nomenat director Manuel Brunet i hi col·laboraren, entre altres, Josep M. de Sagarra, Carles Soldevila, Miquel Llor, Francesc Trabal, etc. Domènec Guansé² el recorda com un conservador amè i enfevorit, molt expert en qüestions eclesiàstiques i d'un gran rendiment professional.

Tanmateix, el 1933, Manuel Brunet és acusat per alguns sectors d'Esquerra Republicana d'haver difamat, en els seus articles, alguns prestigiosos homes de la Generalitat a causa de l'anomenat «afer Bloch». Arran d'aquesta crisi, que comportà una agressió física a la seva persona quan tornava de nit a casa, Brunet abandona, com Josep Pla, «La Publicitat» i ingressa a «La Veu de Catalunya», controlada per la Lliga. És un tomb important en la trajectòria personal i periodística de l'escriptor. La ploma de Brunet es torna ara més afuada, més prompta a la polèmica, el debat. El seu comentari quotidià esdevé una de les seccions més llegides de «La Veu». Se l'admira per la vivacitat i contundència de les argumentacions, per la limpidesa i la claredat d'estil. Sembla inqüestionable la influència que exerciren en Brunet els escriptors vinculats a la revista «L'Action Française», fundada per Vaugeois el 1899, de tendència conservadora i to apològic. D'aquest darrer vessant —l'apologisme catòlic—, en prendrà el to més moderat i obert de Léon Daudet i François Mauriac. Semblantment, les lectures de Chesterton l'acostaran a un periodisme confessional militant, desmarcat, d'altra banda, del practicat per altres intel·lectuals catòlics políticament més progressistes (Josep M. Capdevila, Maurici Serrahima, etc.).

Les col·laboracions de Brunet a «La Veu de Catalunya» no foren centrades només en articles polemistes o cròniques de la vida política. D'altres, per exemple, tingueren com a referència el curs de l'any, amb les seves festes religioses i populars. Aquests motius tan poc noticiables en si mateixos esdevingueren, per mitjà de la ploma de Brunet, un exercici de comunicació diàfana i directa amb la vida normal i corrent dels lectors. Després de la guerra, van poder ser aplegats, en part, en un volum intítulat *Cada dia és festa* (1946), editat per Àncora. El seu autor, en el pròleg, els anomena «articles de calendari» i subratlla que suscitaven cert enuig en altres diaris. «Eren tan poc esportius aquells temps —apunta Manuel Brunet— que aquests articles, especialment els dedicats a la Mare de Déu, provocaven una riota constant en les pàgines dels diaris d'esquerra burgesa». I comenta que, arran d'un article seu corresponent a la festa de la Mare de Déu del Carme —dos dies abans de la sublevació militar—, va rebre un irat anònim que l'amenaçava de tallar-li les mans.

En realitat, eren articles no pas innocus i intrascendents, sinó amb el substrat d'una fina i incisiva ironia que anava, sens dubte, més enllà de l'anècdota quotidiana. El seu autor confessa —en el mateix pròleg— que sovint els escrivia d'una tirada i al vespre, circumstància, aquesta, que possibilitava eludir més eficaçment la censura. I és que, darrera la glossa d'una festa religiosa i el seu ressò popular, Brunet hi diposita, com qui no vol la cosa, la seva al·lusió penetrant, punyent, a determinada actuació o procediment dels seus adversaris polítics. Així, en una de les seves glosses, dedicada a elogiar les estrenes que hom acostumava a donar per Nadal, després de comparar-les amb les ofrenes dels tres Reis a l'Infant, hi engalta, tot seguit la consideració:

«I feu-me el favor de no confondre les estrenes amb l'almoina. Una almoina és una almoina, i les estrenes són un regal, un acte de generositat. Els socialistes han fet sempre campanya contra les estrenes de Nadal. És naturalíssim: la lluita de classes abomina igualment de la generositat que de la caritat cristiana. El marxisme demana el que és just, i exigeix el que és injust; vol l'or i les escorrialles de l'or. I com que sol·licita pistola en mà, esborra del seu diccionari el mot «beneficència», que vol dir fer bé, i el substitueix per «l'assistència social». I de la mateixa manera que avor-reix la caritat cristiana, tem que els actes de generositat puguin atenuar la lluita de classes»³.

L'any 1934 —Brunet és, a més, corresponent de «La Nación», de Buenos Aires— fa un viatge a l'Orient Pròxim, passant per Grècia, i aturant-se especialment a Terra Santa, on fa bona amistat amb el pare

Retrat de Brunet fet per Pau Cots per a l'edició d'«El meravellós desembarcament dels grecs».

La inacabada «Vida de Jesucrist» va ser publicada per Edicions Destino.

Bonaventura Ubach, biblista eminent, traductor de bona part dels volums de l'anomenada Bíblia de Montserrat. Tots dos van recórrer detingudament, a peu i amb automòbil, aquells indrets i, segons conta Joan Guillamet, romangueren un dia i una nit sencers perduts enmig del desert fins que, havent albirat un oleoducte, pogueren refer el camí de retorn.

En esclatar la Guerra Civil, Manel Brunet, que havia amagat a casa seva el Dr. Perelló, bisbe de Vic, travessa la frontera i s'estableix a Roma, amb Josep Pla, Joan B. Solervicens i l'orfebre Soldevila. Retorna el 1939 i s'installa definitivament a l'Empordà —és significatiu l'itinerari paral·lel amb Josep Pla—, primer a Castelló i després a Figueres. El 1940 —sense moure-se'n— ingressa, com Pla, a «Destino», que dirigia Josep Vergés, i es fa càrrec de la secció internacional, que intitolà «El mundo y la política» i que signava amb el pseudònim de «Romano». Són els anys en què es van incorporar a la revista antics col·laboradors del setmanari «Mirador». Aquest fenomen, paradoxal i fortament blasmat pels qui optaren pel silenci abans que el que consideraven col·laboracionisme, possibilità, a la llarga, l'apropament des de «Destino» a posicions més liberalitzants, a la realitat del país. Manuel Brunet, del marge empordanès estant, evitava la involucració en els medis polítics oficials de Barcelona i assegurava, mitjançant la seva secció setmanal, les connexions imprescindibles per mantenir amb dignitat el nivell informatiu que la censura feia prou difícil. La seva catolicitat, poc crítica amb el sistema, i la seva condició de convers ja abans de la República li serviren de credencials per intervenir en situacions prou delicades. En una d'elles, segons conta M.A. Anglada, Brunet es desplaçà a Castelló de la Plana per convèncer una monja de clausura que anés a declarar a favor d'un condemnat a mort per motius polítics, que ella coneixia.

D'aquests anys es conserven, segons testimoni de la mateixa Àngels Anglada, unes notes de reflexió sobre la situació de Catalunya, que Brunet havia redactat en català i que romanen inèdites. El 1946 apareix el volum d'articles *Cada dia és festa*, més amunt comentat. Dos anys més tard surt l'edició del *Salteri de la mare de Déu de Montserrat*⁴, recull de pregàries i invocacions a la Patrona de Catalunya, escrites en un to intimista i fervent, a tall de breus glosses líriques, en les quals l'autor desgrana els motius religiosos i històrics que configuren la rica tradició montserratina. Hi ha una delicadesa extrema en les imatges i metàfores que, com a corona de lloances, l'autor dedica a la Verge, sense caure, però, en el tòpic o la reiteració i sí afirmant, en canvi, l'hàlit poètic, subtil i mesurat, dels textos. Cada pregària es clou amb un breu pensament que sintetitza,

sovint amb girs insòlits, el motiu central de la reflexió. Vegem-ne un exemple:

«A l'escut de la Mercè volguéreu, Verge Maria, que sobre les quatre barres de la casa reial hi hagués la creu vermella de la Catedral de Barcelona.

Trinitària i mercenària, heu arborat, Moreneta, la Santa Creu i heu estat la Creu Roja de l'Edat Mitjana».

El *Salteri...* aparegué poc després de la publicació del *Poema de Montserrat*, de Josep M. de Sagarra, i de les festes d'entronització de la Patrona de Catalunya (1947), que es convertiren en el primer acte d'afirmació multitudinària de catalanitat després de la guerra.

«Pax» i «Destino»

Poques vegades, Manuel Brunet es desplaçava a Barcelona per motius professionals. Una excepció va ser la seva col·laboració en l'edició de «Pax», el diari que es publicà per donar compte dels actes del Congrés Eucarístic de 1952. Néstor Luján, que també hi col·laborà, evoca la imatge d'aquell home lliurat de ple a la seva tasca:

«Veient-lo treballar, admirava la seva difícil facilitat: la seva ploma volava per les quartilles i quedava la seva lletra ràpida i separada, tan personal, sense cap esmena. Veure escriure Manuel Brunet amb la seva delicada nerviositat i amb aquell fugitiu somriure en els seus llavis, prims i enfonsats, era, realment, una incitació a seguir el seu ofici»⁵.

La seva activitat a «Destino» no li va ser obstacle per col·laborar en la premsa local de Figueres: primer a «Ampurdán» i «Vida Parroquial» i després a «Canigó», fundada pocs anys abans de la seva mort. D'altra banda, des del Patronat de Santa Maria de Vilabertran maldà per la restauració d'aquest conjunt romànic i aconseguí el retorn de la preada creu de plata. Igualment, va participar en la consolidació del museu de l'Empordà, de la junta del qual formà part.

Sense sortir dels límits empordanesos, participava en les periòdiques reunions que la redacció de «Destino» feia a l'Hotel Trias de Palamós: els assistents més assidus eren Josep Vergés, Joan Teixidor, Néstor Luján, Josep Pla i el mateix Manuel Brunet. Luján el recorda com «un menjador extraordinari, d'una voracitat metòdica i carnívora», enemic del món vegetal, tret, com li assegurava, del cigar havà. En aquelles reunions, mig de treball mig de tertúlia, s'hi augurava la victòria dels aliats i es conjecturava sobre les repercussions que podrien incidir en la política espanyola. Després, els dies que s'hi afegia Solervicens, Pla i Brunet l'engrescaven a recitar el cant cinquè de la Divina Comèdia —el del Purgatori—. Luján recorda que

l'entusiasme i la catarsi del grup anaven en crescendo: Pla llagrimjava i Brunet abraçava efusivament el rapsode dient-li: «Soler, Soler, quin homenot sou!».

«La vida de Jesucrist»

Els darrers anys de la seva existència, Manuel Brunet treballà febrilment en la redacció d'una monumental Vida de Jesucrist. Aquesta obra, inacabada —que, segons testimonis Brunet escriví en bona part agenollat—, va ser pòstumament publicada per Ed. Destino, el 1961, amb el títol de *Pàgines de la vida de Jesucrist*. En la nota dels editors s'especifica que, a més dels mòbils més personals, un dels *motius que impel·liren Brunet a dur-la a terme* va ser l'absència d'aquest tipus d'obres en la literatura catalana contemporània, a diferència d'altres que, com la francesa, en posseïen un ric bagatge. A aquest objectiu dedicà els seus darrers estudis i consultes, però no pogué aconseguir-ho. L'edició que avui en posseïm, de sis-cents pàgines, ofereix un lògic desnivell entre la part dedicada a la infància i la predicació i la referent a la Passió i Resurrecció, que fou la que restà interrompuda. L'estructura dels capítols és la pròpia dels manuals de meditació tradicionals: més aviat breus, amb l'exposició del passatge evangèlic, detallat però sense afegir-hi elements sobers o arbitraris, i amb una consideració posterior, molt personal, que cerca el suport en la doctrina dels Sants Pares, de Torras i Bages, del Pare Claret i del Rector d'Àrs. *Com a pensadors específics, hi són al·ludits Kierkegaard, Sant Tomàs, el P. Lagrange...*

Potser dos aspectes despunten del conjunt: la idea de la llibertat de la Paraula de Déu respecte al poder polític i la necessitat de seguir fidelment el Magisteri de l'Església com a via per a la superació personal i social. Aquestes coordenades no són precisament les que proliferaven en els devocionaris pre-conciliaris que llavors el país —i l'estat— consumia i on es reblava el clau en els aspectes més individuals, pietistes i emotius. A les *Pàgines* hi ha una reflexió, una racionalització que són vehiculades, d'altra banda, amb un estil planer i sobri, sense efusions ni concessions retòriques.

El 1953 es publica l'últim llibre de Manuel Brunet: *Actualidad del P. Claret*, editat a Vic, i és un recull d'articles, alguns apareguts a «Destino», i «Senda», i altres d'inèdits. Potser el més significatiu, des d'un criteri documentatiu, és l'intitulat «El vigatanismo explicado por Jaime Brossa», en què ofereix la peculiar visió que aquest il·lustre crític modernista, director de «El Diluvio», i d'ideologia anarco-regeneracionista, tenia de l'escola d'intel·lectuals vigatans. Brunet fa un incisiu retrat del seu amic

i antagonista:

«Brossa era un romàntico. Hacia grandes frases que él aspiraba a que fueran volterianas, pero que resultaban victorhuguescas (...). Hablaba un lenguaje masónico muy untuoso y con una gran cautela en no cometer errores doctrinales». Comenta com, en una avinentesa, Brossa, referint-se als quatre pilars del «Vigatanisme» (Balmes, P. Claret, Verdaguer i Torras i Bages) considerava que influïen poderosament en el pensament espanyol i que eren «el baluarte de la reacción más poderoso e ilustrado —atenció als adjectius— que he conocido en mi país.» Brossa preguntà a Brunet quin d'aquells quatre considerava més important. Davant la vacil·lació de Brunet i sense deixar-li temps per a la resposta, li assegurà que sens dubte era el pare Claret: «El que más odiamos nosotros. De no haber existido el P. Claret, Cataluña habría comprendido el mensaje de la revolución. El Vigatanismo torció el destino de Cataluña. Nosotros no hemos sabido hacer ningún «Camí Dret»⁶.

Home acostumat a nedar contracorrent, Brunet mai no va poder pair dues situacions que l'afectaren profundament. L'una, la mort del seu fill als 17 anys. L'altra, la incomprensió de què fou objecte per les parts enfrontades a la guerra. Quan, després de la desfeta, Brunet s'instal·là primerament a Castelló, a l'espera de traslladar-se a Figueres, hagué de suportar, a la façana de casa seva, una enorme pintada amb quitrà: «Aquí vive un separatista». Quan començà a col·laborar a «Destino» —on la censura sovint suprimia, retallava o modificava el que ell havia escrit, conegué el buit i el distanciament de molts que havia considerat amics seus.

Manuel Brunet morí la vigília de Reis de 1956, amb el *Salteri...* a les mans, pobre i amargat. Desapareixia un mestre del periodisme, un estilista de la prosa, un polemista admirat i envejat. Home de sòlida cultura, enamorat de l'art, estudiós de l'arqueologia, havia sabut transmetre a la paraula escrita el mateix vigor que irradiava la seva conversa viva i apassionada. Empordanès d'adopció, havia copsat el «geni del país» i l'havia sabut transmetre amb la nitidesa d'un paisatgista. Les paraules amb què tancava el pròleg de *El meravellós desembarcament...* varen ser el seu més noble testament i el que més ens honora:

«Que almenys el parlar de l'Empordà em valgui la filiació d'empordanès. Tothom té una pàtria d'adopció. Stendhal era fill de Grenoble, però en l'epitafi de la seva tomba no hi va voler altre títol que el de milanès. Sigui'm a mi tolerat poder-me dir: empordanès».

Jordi Pla és professor d'Institut de Batxillerat i escriptor

NOTES

1. De fet, aquest interès per l'art, l'hi havia infós, el mateix ambient familiar. El seu pare havia estat escultor d'imatges religioses i havia dirigit l'Escola Municipal de Dibuix de Vic.
2. Domènec GUANSÉ: *Abans d'ara*, ed. Proa, col. «la mirada», 1966, p. 137.
3. Manuel BRUNET: *Cada dia és festa*, ed. Àncora, col. «El dofí», 1946, p. 27.
4. Manuel BRUNET: *Salteri de la Mare de Déu de Montserrat*, amb il·lustracions de Joan Commlerán, ed. Àncora, 1948.
5. Néstor LUJÁN: «Records personals de Manuel Brunet», dins «La Vanguardia», 20-VI-89, p. 57.
6. Editat per primer cop el 1843, aquest breviarí moral obtingué un enorme ressò popular. Fou reeditat moltes vegades i va ser traduït a diversos idiomes.